

# 1.

Дайте-но розповім вам про світи, що залишив позаду.

Про Землю ви знаєте; усі про неї знають. Земля — батьківщина людства, хоча на нинішній день «рідною» домівкою її вважають не так уже й багато — функції домівки перебрав Фенікс — відтоді, як створили Союз Колоній, саме ця планета стала рушійною силою з розповсюдження і захисту нашої раси у Всесвіті. Але ніхто не забув, звідки ми прийшли.

У цьому Всесвіті земне походження схоже на мандрівку сільського хлопця, котрий купив квиток на автобус, дістався великого міста й увесь день витріщався на височезні хмарочоси. А потім цей дивний новий світ з усіма своїми принадами хапає простачка за горлянку, бо потвори, що його заселили, не мають ані часу, ані симпатії до новачка, проте ними керує велике бажання скрутити того в баранячий ріг, щоби здобути те, що він тримає у валізці. І сільський хлопчина доволі швидко засвоює таку науку, оскільки аж ніяк не бажає повернутися до свого примітивного села.

На тій Землі я прожив повних сімдесят п'ять років, переважно в одному й тому самому маленькому містечку в штаті Огайо, розділивши більшу частину життя з однією-єдиною жінкою. А потім вона померла і зосталась у минулому. А я залишив домівку й досі живу.

Наступне життя сприймаю метафорично. Колоніальні Сили Оборони (КСО) забрали мене із Землі та зберегли ті частки мене, які вважали за потрібне, — свідомість і трохи ДНК. З останнього вони зварганили мені нове тіло — молоде, моторне, міцне та вродливе, але лише частково людське. У це тіло встромили мою свідомість, але не дали достатньо часу насолодитися другою молодістю. Потім забрали те чудове тіло, з яким я встиг поріднитись, і в наступні кілька років намагалися його знищити, кидаючи з однієї битви проти інопланетної раси в іншу.

А битв тих було багатенько. Всесвіт, звісно, нескінченний, але кількість планет, придатних для життя людини, на диво мала, і так уже вийшло,

що космос аж кишить іншими розумними расами, які також претендують на ті світи. Лише лічені раси розділяють концепцію сумісного співіснування, і до їх числа людство не належить. Ми за них б'ємося, і планети, придатні для заселення, переходять із рук в руки, поки хтось не вчепиться так, що не відірвати. Впродовж двох сторіч людство спромоглося закріпитися таким чином на кількох десятках світів, але куди частіше нам давали по голові. Ані перший, ні другий результат друзів нам не додав.

У такому світі я провів шість років. Я бився і ледь не загинув, причому не раз. У мене були друзі, більшість яких я втратив, але деяких удалося врятувати. Я зустрів жінку, до болю схожу на ту, з якою ділив життя на Землі, але яка, проте, була осібною персоною. Я захищав Союз Колоній і свято вірив, що допомагаю людству вижити у цьому Всесвіті.

Урешті-решт Колоніальні Сили Оборони вилучили ту мою частину, яку я завжди вважав невід'ємною від себе, й загинули у третє та останнє тіло. Воно було молодим, але не таким моторним та міцним, як передостаннє. Адже, як-не-як, тіло було людським. Від нього ніхто не вимагав по-геройськи йти в атаку на свою загибель. Мені шкода втратити суперсилу, як у героя з мультиків. А ось за чим я зовсім не сумую, то це за тим, що за будь-яким куцем на мене чатує потвора, котра спить і бачить, як мене з'їсти. Тож обмін справедливий.

Про наступний світ ви навряд чи чули. Поверніться на Землю, до нашого старого дому, де досі мільярди мешканців мріють про зірки. Погляньте на небо і знайдіть сузір'я Рісі, зовсім поруч з Великою Ведмедицею.

Є там одна зіронька, така сама жовта, як і наше Сонце, а довкола обертаються шість планет. Третя з них є майже точною копією Землі: 96 відсотків обводу нашої матінки-кулі та з трохи більшим залізним ядром — що дає 101 відсоток маси, порівняно із земною (ви навряд чи відчуєте той зайвий відсоток). Два місяці — один завбільшки як дві третини земного супутника, але трохи ближче до планети, тому й займає на небі місяця стільки, скільки наш Місяць. Другий — захоплений астероїд — значно меншого розміру і перебуває ближче. Орбіта у нього нестабільна, й одного дня він обов'язково звалиться на планету. За найоптимістичнішими прогнозами, ця подія станеться через чверть мільйона років. Отже, місцеві поки що не дуже переймаються з такого приводу.

Планету цю люди знайшли років сімдесят п'ять тому. Тут була колонія еаланців, проте Колоніальні Сили Оборони виправили помилку. Потім еаланці, так би мовити, кинулися перевіряти рівняння, і на це пішло ще кілька років. Коли перевірку було завершено, Союз Колоній відкрив

планету колоністам із Землі, вихідцям здебільшого з Індії. Ті прибували хвилями: перша — після того, як планету відбили в еаланців, друга — невдовзі після Субконтинентальної війни, коли тимчасовий уряд за підтримки окупаційної влади запропонував найзавзятішим прибічникам режиму Чоудхурі зробити вибір — ув'язнення чи колонізація. Більшість вибрали вигнання і забрали зі собою родини. До зірок ці люди не прагнули, їх туди виперли.

Зважаючи на національність, хтось може подумати, що назва цієї планети якось має відповідати історичній спадщині її жителів. І помилились. Планета має назву Гекльберрі, й ім'я це, безперечно, надав їй якийсь там шанувальник творчості Марка Твена з числа апаратників Союзу Колоній. Найбільший супутник Гекльберрі — Соер, найменший — Беккі. Три головні континенти — Семюель, Ленгторн та Клеменс<sup>1</sup>. Від Клеменсу в океан Калаверас<sup>2</sup> тягнеться довга звивиста низка вулканічних островів, відома як архіпелаг Лівія<sup>3</sup>. Марктвенщина так чи інакше була відображена у більшості видатних особливостей рельєфу місцевості планети ще до прибуття перших поселенців, і їм не залишилося нічого іншого, як тактовно сприйняти це як даність.

А тепер станьте разом зі мною на цій планеті та подивіться на небо в напрямку сузір'я Лотоса. Десь там, у колі такої самої жовтої зірки, є планета, на якій я народився два життя тому. Вона настільки далеко звідси, що оком її не охопиш, як не охопиш того життя, яке я колись там одлітував.

Мене звуть Джон Перрі. Мені вісімдесят вісім. На цій планеті я живу майже вісім років. Тут мій дім, який я розділяю із своєю дружиною і названою дочкою. Ласкаво просимо на Гекльберрі. У цій історії вона буде черговим світом, який я залишив позаду. Але не останнім.

Історія про те, як я залишив Гекльберрі, починається — як й інші достойні історії — з кози.

Савітрі<sup>4</sup> Гунтупалі, моя помічниця, навіть не підняла очей від книжки, коли я повернувся після ланчу.

— У вашому кабінеті — коза, — кинула вона.

<sup>1</sup> Справжнє повне ім'я Марка Твена (1835–1910) — Семюель Ленгторн Клеменс. До речі, як кореспондент газети «Альта Каліфорнія» він узяв участь у середземноморському круїзі, під час якого зібрав матеріал для своєї першої книги «Простаки за кордоном». Тоді письменник побував і в Україні, відвідавши Одесу, Севастополь та Ялту. Побував також письменник і в резиденції російського імператора у Лівадії.

<sup>2</sup> Читай «Славетне стрибаюче жабеня з Калаверасу» — оповідання М. Твена, написане 1865 року.

<sup>3</sup> Названий, напевне, на честь дружини Твена — Олівії Ленгдон (1845–1904).

<sup>4</sup> У «Магабгараті» («Лісова книга») — донька царя Ашвапаті та коханка Сат'явана, за якого вийшла заміж, незважаючи на пророцтво, що їй судиться прожити з ним лише рік.

— Хммм, — промугикав я. — А я вважав, що ми там викорчували усю траву.

Мое зауваження було удостоєне погляду з її боку, в якому читався триумф перемоги. — Вона привела зі собою братів Ченгелпетів, — додала.

— Лайно! — я вилаявся. Останню відому мені пару братів, які перебували у таких запеклих стосунках, допоки один з них не вдався до радикальних заходів, звали Каїн і Авель. — Здається, я вже казав тобі не пускати цих двох до мене, коли я деінде.

— Нічого такого ви мені не казали, — заперечила Савітрі.

— Нехай це стане постійним правилом, — запропонував я.

— Якщо й так, — продовжила Савітрі, відклавши книгу, — правило передбачає його виконання, тобто обидва Ченгелпети мають мене послуhati, а цього не станеться за будь-яких умов. Афтаб<sup>1</sup> зі своєю козою вломився першим, за ним — Нісім<sup>2</sup>. Жоден із них навіть не поглянув у мій бік.

— Та не хочу зараз займатися Ченгелпетами, — я вперся. — Я щойно поспідав.

Савітрі нахилилася, схопила корзину для паперів, що стояла збоку, і поставила на стіл.

— Тоді вам точно краще спочатку поригати.

Із Савітрі я познайомився кілька років тому, коли вояжував колоніями як представник Колоніальних Сил Оборони, патякаючи про наші успіхи. Під час такого зібрання в селищі Новий Гоа на Гекльберрі Савітрі піднялася з місця й обізвала мене поплентачем імперського і тоталітарного режиму Союзу Колоній. Цим одразу ж сподобалася мені. А коли мене звільнили з КСО, я вирішив оселитися в Новому Гоа. Мені запропонували посаду сільського омбудсмена, і я ту пропозицію прийняв. Яким же було мое здивування, коли першого дня на роботі я зустрів у своїй конторі Савітрі, яка заявила, що стане моєю помічницею, подобається це мені чи ні.

— Нагадай-но, з якого дива ти взялася за цю роботу? — спитав я, дивлячись зверху корзини для паперів на Савітрі.

— Тільки через природне збочення, — відрізала Савітрі й іще раз спитала: — Так ви будете ригати чи ні?

— Спробую перетерпіти, — пообіцяв я.

Вона схопила корзину, поставила її на місце і повернулася до читання. Тут мені саянула блискуча думка.

— Слухай, Савітрі, хочеш мою посаду?

<sup>1</sup> Персидське ім'я (آفتاب — âftâb). Означає «сонце» чи «сонячний».

<sup>2</sup> Евр. (דִּיבָה) — «диво», «прапор».

— Звісно, — відповіла вона, тримаючи книгу. — Готова розпочати відразу ж, коли закінчите з Ченгелпетами.

— Дякую щиро.

Савітрі хмикнула і знову занурилась у пригоди літературних героїв. Зібравшись із духом, я сміливо розчинив двері свого кабінету.

Кізочка посередині кімнати була гарненька. Ченгелпетів, які сиділи на стільцях перед моїм столом, милими назвати було складно.

— Афтабе, — кивнув я старшому братові. — Нісіме, — кивнув молодшому. — А також подруго, — вклонився козі й увівся на своє місце. — Чим можу допомогти цього чудового дня?

— Омбудсмене Перрі, прошу дозволити відстріляти мого брата, — мовив Нісім.

— Не впевнений, що це відповідає моїм посадовим інструкціям, — відповів я. — До того ж це виглядає надто радикально. Може, розповісте, в чому справа?

Нісім ткнув пальцем у брата:

— Цей мерзотник поцупив моє сім'я.

— Тобто? — уточнив я.

— Мое сім'я, — повторив Нісім. — Спитайте самі. Він не заперечуватиме. Заблимавши очима, я повернувся до Афтаба.

— Отже, ти поцупив сім'я свого рідного брата, Афтабе?

— Ви маєте пробачити моему братові, — мовив Афтаб. — Самі знаєте, він схильний до істерики. Брат хоче сказати, що один із його козлів заблукав і зайшов з його пасовиська на моє, де й запліднив цю кізочку, а тепер стверджує, що я вкрав його сім'я.

— Але це не просто якийсь там козел, — заперечив Нісім. — Це Прабгат<sup>1</sup>, мій найкращий плідник. За його парування я вторговую гарну платню, однак Афтаб відмовляється платити. Виходить, він украв моє сім'я.

— Це сім'я Прабгата, дурку! — зауважив Афтаб. — І не моя проблема, що ти не стежиш за своєю огорожею так, що твій козел може спокійно зайти на мою землю.

— Та пішов ти! — огризнувся Нісім. — Омбудсмене Перрі, доводжу до вашого відома, що дроти на огорожі були перерізані. Прабгата заманили на чужу територію.

— Ти мариш, — мовив Афтаб. — Навіть коли уявити, що це правда — а то не так — що тоді? Ти отримав свого дорогоцінного Прабгата назад, хіба ні?

---

<sup>1</sup> Санскр. «світ зорі».

— Так, але тепер у тебе вагітна коза, — сказав Нісім. — І за її парування ти не платив, і я не давав на те дозволу. Це крадіжка у чистому вигляді. Більше того, ти намагаєшся мене розорити.

— Що ти верзеш! — обурився Афтаб.

— Ти сподіваєшся виростити нового племінного козла, — сказав Нісім, повернувся до мене і вказав на козу, яка апетитно гризла спинку стільця Афаба. — Не заперечуй! Це — твоя найкраща коза. І тепер, спарувавши її з Прабгатом, отримаєш самця, відтак зможеш пускати його до кіз. Ти підриваєш мій бізнес. Спитайте його, омбудсмене Перрі! Спитайте, кого носить його коза.

Я поглянув на Афтаба.

— І кого носить твоя коза, Афтабе?

— Через випадковий збіг обставин — один із зародків чоловічого роду, — відповів Афтаб.

— Вимагаю зробити аборт! — заявив Нісім.

— Вона не твоя коза! — відізався Афтаб.

— Тоді я заберу козеня, коли воно народиться. Як платню за вкрадене сім'я.

— Ну ось, знову за своє, — зітхнув Афтаб і ще раз повернувся до мене. — Бачите, з чим доводиться мати справу, омбудсмене Перрі! Він дозволяє своїм цапам вештатися будь-де, паруватися хтозна з ким, а потім вимагає якусь платню за неналежний догляд за тваринами.

Нісім по-звірячому загарчав, узявся волати і замахав руками; Афтаб не відставав. Коза підійшла до столу й уп'ялася в мене запитальним поглядом. Я порився в шухляді, знайшов цукерку і запропонував тваринці.

— Нам з тобою тут більше не місце, — звернувся до кізоньки я. Вона промовчала, але з її очей я бачив, що вона погодилася.

Було передбачено, що робота сільського омбудсмена проста: при виникненні проблем з місцевою чи районною владою мешканці Нового Гоа мають звертатися до мене, а мій обов'язок — допомогти подолати бюрократичні процедури і подбати, щоб усе працювало. Фактично таку роботу і можна доручити герою війни, який інакше і даром не потрібний у повсякденному житті великої сільської колонії: його слава має привернути до нього увагу в інстанціях та розчиняти двері кабінетів.

Але сталося так, що через кілька місяців після мого призначення місцеві потягнулися до мене з особистими проблемами.

— Ну, ми не хочемо зайвий раз звертатися до чинуш, — пояснив мені один з мешканців, коли я поцікавився, чому це я раптом перетворився

на мирового суддю, до якого йдуть за найрізноманітнішими порадами — від сільгосптехніки до організації весілля. — А до вас добратися куди простіше та швидше.

Рохіт<sup>1</sup> Кулкарні, адміністратор Нового Гоа, був цілком задоволений таким станом речей, оскільки тепер до мене йшли з проблемами, з якими раніше доводилося стикатися йому. Це вивільнило для нього додатковий час на ловлю риби і забивання козла в місцевій чайхані.

Я здебільшого нормально ставився до своїх нових і дещо розширених повноважень омбудсмена. Мені подобалося допомагати людям та втішало те, що вони прислухаються до моїх порад. З іншого боку, будь-який держслужбовець поскаржиться на те, що у громаді завжди знайдеться парочка каламутників, які забиратимуть більшу частину часу. В Новому Гоа ці ролі закріпилися за братами Ченгелпетами.

Ніхто не знав, через що вони так ненавидять один одного. Спочатку я думав, що братерська ворожнеча виникла через їх батьків — Бгаджана<sup>2</sup> та Нірал<sup>3</sup> — до речі, чудових людей — які самі були спантеличені цими стосунками не менш за інших. Деякі люди просто не можуть жити у злагоді одне з одним, і, на жаль, цими двома виявилися рідні брати.

Ситуація була би менш напруженою, якби їхні ферми не межували, через що їм не тільки постійно доводилося бачити один одного, а й підтримувати ділові стосунки. На початку своєї каденції я запропонував Афтабу, який мені здавався раціональнішим з Ченгелпетів, подумати про те, щоб вибрати собі земельну ділянку на іншому боці села, оскільки фізичне дистанціювання від Нісіма допомогло би усунути більшість непорозумінь.

— Саме про це він і мріє, — відповів Афтаб розсудливим тоном.

Після цього я облишив будь-яку надію на подальший раціональний діалог і змирився з кармою, що вимагала терпіння до несподіваних візитів Розсерджених Братів Ченгелпетів.

— Годі! — гаркнув я, покладаючи край братофобним патяканням. — Ось моє рішення. Не думаю, що варто з'ясовувати, в який саме спосіб залетіла наша панночка, тому не будемо на цьому зосереджуватися. Сподіваюся, ви обидва погодитеся, що знаряддям цього став козел Нісіма.

Ченгелпети дружно закивали головами; кізочка скромно промовчала.

— Добре. Тоді вам доведеться попрацювати разом, — сказав я. — Афтабе, можеш залишити собі козеня і парувати, якщо забажаєш, з козами.

<sup>1</sup> «Перший рожевий промінь сонця», «червоний», «вершник» (гінді).

<sup>2</sup> (Гінді भजन, від санскр. भज bhaj «вшановувати») — релігійний спів стародавнього походження в індуїзмі.

<sup>3</sup> «Спокій» (гінді).

Але платня за перші шість злучок піде Нісіму, а опісля брат отримуватиме половину платні.

— Та він перші шість разів навмисне злучатиме свого козла задарма, — заперечив Нісім.

— У такому разі домовимося, що платня за злучку, починаючи зі сьомого разу, має дорівнювати середній від перших шести, — запропонував я. — І якщо він спробує тебе обдурити, то врешті-решт надурить себе. Село у нас маленьке, Нісіме, і народ не водитиме своїх кіз до Афтаба, якщо зрозуміє, що він дає свого козла лише для того, щоби підірвати твою економіку. Межа між зиском та добросусідськими стосунками дуже тонка.

— А якщо я не хочу робити з ним спільний бізнес? — спитав Афтаб.

— Тоді продай козеня Нісіму, — відповів я. Нісім відкрив, було, рота щоб заперечити, але я продовжив: — Так, продай. Відведи козеня до Муралі — хай він скаже ціну. Муралі не плекає симпатії до жодного з вас, тому його оцінка буде справедливою. Домовилися?

Ченгелпети переварювали пропозицію, іншими словами, напружили мізки в пошуках лазівки, а чи нема способу ускладнити життя супротивної сторони. Нарешті обидва дійшли висновку, що вони рівнозначно незадоволені, і це в ситуації, що склалася, було оптимальним результатом. Тоді обидва дружно кивнули на знак згоди.

— От і добре, — мовив я. — А зараз геть звідси, поки з моїм килимом не сталася неприємність.

— Моя коза такого не допустить, — обурився Афтаб.

— Мене турбує зовсім не коза, — мовив я, виштовхуючи їх з кабінету. Вони пішли; на порозі постала Савітрі.

— Ви зайняли моє місце, — сказала вона, показуючи на моє крісло.

— Під три чорти, — я поклав ноги на стіл. — Якщо ти не можеш упоратися з докучливими справами, то недостойна високої посади.

— У такому разі я повернуся до скромної ролі вашої секретарки і лише повідомлю, що поки ви розважали Ченгелпетів, телефонував констебль, — мовила Савітрі.

— З якої радості?

— Він не опустився до пояснень, — відповіла Савітрі. — Повісив слухавку. Самі знаєте, який у нас констебль. Дуже несподіваний.

— Різкий, проте справедливий — ось його кредо, — мовив я. — Якщо щось важливе, буде повідомлення — ось тоді й потурбуюся. Ну, а поки що займуся з твого дозволу своїми паперовими справами.

— Нема у вас ніяких паперових справ, — зауважила Савітрі. — Ви передаєте усе мені.

— Хочеш сказати, що все зроблено?

— Типу того, — відгукнулася Савітрі.

— Тоді не залишається нічого іншого, як розслабитися й ніжитись у променях слави великого менеджера.

— Я рада, що ви не наблювали в корзину для паперів, — заявила Савітрі. — Бо тепер у неї наблюю я. — І ретирувалася за свій стіл швидше, ніж я встиг придумати дотепну відповідь.

Такі стосунки в нас установилися після першого місяця спільної роботи. Цей термін їй знадобився, аби зрозуміти, що, незважаючи на військове минуле, я не є сліпим знаряддям колоніалізму, а якщо навіть і є, то принаймні маю здоровий глузд та пристойне відчуття гумору. Переконавшись, що я не збираюся встановлювати свою гегемонію над її селищем, вона розслабилась і почала кепкувати з мене. Такими були наші стосунки протягом семи років, і мені це подобалося.

Коли уся паперова робота була виконана, а нагальні потреби містечка розв'язані, я вчинив так, як на моїй посаді вчинив би будь-хто: я задрімав. Ласкаво просимо до безжалісного та звірячого світу омбудсменства у задріпаному селищі. Можливо, де-не-де вчиняють іншим чином, але якщо й так, не хочу про це знати.

Я прокинувся саме вчасно, щоби побачити, як Савітрі зачиняє контору. Махнув їй рукою на прощання і, посидівши ще трохи, нарешті відірвав задницю від крісла та почвалав додому. Дорогою побачив на іншому боці вулиці констебля, той ішов назустріч. Я перейшов дорогу і поцілував місцевого представника закону в губи.

— Знаєш, я терпіти не можу, коли ти так робиш, — сказала Джейн, коли я від неї відірвався.

— Не подобається, коли я тебе цілую?

— Ні — коли я при виконанні, — відповіла Джейн. — Це підриває мій авторитет.

Я усміхнувся при думці, що якийсь правопорушник може вирішити, ніби Джейн — у минулому солдат спецназу — м'якотіла через те, що цілується зі своїм чоловіком. Добрячий копняк одразу засвідчив би, як глибоко той помиляється. Однак я цього не сказав.

— Вибач, спробую більше не підривати твій авторитет.

— Дякую, — мовила Джейн. — До речі, я йшла тебе провідати, бо ти мені не зателефонував.